

# การสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัย ในชั้นเรียน\* ของนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สุมาลี พรหมชาติ\*\*

## บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน ของ นักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน และความคิดเห็นของผู้เรียนหลังการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนหลังการสอน โดยเน้นการคิดสะท้อน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.91) ผ่านเกณฑ์

2. ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน เห็นว่าก่อนการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนมีความสามารถระดับน้อยที่สุด หลังการสอนเห็นว่ามีความสามารถระดับมาก

ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการคิดสะท้อน หลังการสอนพบว่าทำเป็นประจำเรื่องคิดทบทวน ว่ากำลังเรียนอะไรและเรียนเพื่ออะไร ทบทวนเนื้อหาและสร้างข้อสรุปเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น ทบทวนว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เรียนรู้อย่างไร ทบทวนและเชื่อมโยงความรู้แต่ละวิชาเข้าหากัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเขียนบันทึกการเรียนรู้หลังใช้การสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน ด้าน ประโยชน์ของการเขียนบันทึกการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยอย่างยิ่งเรื่องการเขียนบันทึกทำให้มีทักษะ การตัดสินใจดีขึ้น ทำให้คิดทบทวนประสบการณ์ของตนเองทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้เข้าใจความคิด ความรู้สึกของตนเอง ทำให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ เห็น ด้วยปานกลาง เรื่องการมีเวลาอันจำกัดทำให้เรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ความไม่คุ้นเคยกับการเขียนบันทึก เป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ การหาประเด็นการเรียนรู้ไม่ได้เป็นอุปสรรคของการเขียนบันทึก คำชี้แจงที่ น้อยเกินไปทำให้เขียนบันทึกได้ไม่ดี

ด้านระดับการคิดสะท้อน ผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2 คือ การอธิบายความรู้สึกที่เกิดขึ้น

**คำสำคัญ:** การสอน การคิดสะท้อน วิจัยในชั้นเรียน

\* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินจากทุนวิจัยในชั้นเรียนโดยการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ระดับอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2560 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

\*\* ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สาขาการวัดและประเมินผล ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

## Teaching by Emphasizing in the Reflective Thinking to Enhance the Classroom action Research of Undergraduate Students, Bunditpatanasilpa Institute

Sumalee pomachart

### ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate research-related classroom learning by understanding the opinions of learners after teaching activities, and focusing on reflective thinking, to enhancing their ability

The research results showed that:

1. The research ability in the classroom after the teaching, focusing on reflective thinking ,most of learners (90.91%) passed criteria.

2. Regarding the opinion of the learners about their classroom research ability, in the pre-teaching class they were at the lowest level but after teaching they had a high level of research ability in class.

The opinions about reflective thinking behavior after teaching were as the follows: It was found that the constant thinking about what was learned, what it was for, and the content lead to making conclusions and better understanding. It is important to review how events are learned and link knowledge to each other frequently.

The opinions about journal writing and learning logs after the use of teaching these benefits found that students strongly agreed with their writing skills and had better decision-making skills. It is helpful to make a positive and negative review of the learning experiences. Understand one's thoughts and feelings can increase responsibility. The barriers to journal writing were moderately agreed on. Having limited time to learn was a drawback. Being unfamiliar with journal writing was another learning barrier. Finding a learning point does not hinder journal writing. But too little explanation can result in poor writing.

Regarding level of reflective thinking, most students had a level in describing their feelings .

**Key Words:** teaching, Reflective Thinking, Classroom Action Research

## บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ ทั้งด้านการปรับปรุงหลักสูตรและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย (คณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552) คณะกรรมการอุดมศึกษาจึงได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for higher Education : TQF) โดยกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน โดยด้านที่ 3 เป็นด้านทักษะทางปัญญา (cognitive skills) ทักษะทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพครู

การสอนคิดเป็นทักษะทางปัญญาและเป็นจุดเน้นของการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งปฏิรูปการเรียนรู้โดยสร้างความคิดและกระบวนการคิดให้แก่คนไทย การคิดระดับสูงนั้นจะต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะการฝึกฝนโดยอาศัยการคิดระดับพื้นฐานและการคิดระดับกลางมาเป็นฐาน การคิดสะท้อน (Reflective Thinking) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด หรือ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดอย่าง มี วิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) การคิดสะท้อน เป็นการคิดเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์และการกระทำของตนและผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการย้อนคิด วิเคราะห์ พิจารณาถึง เหตุผล ความรู้ ความเชื่อ หลักฐาน ผลที่เกิดขึ้น และความเหมาะสมกับบริบท การคิดสะท้อนหรือการคิดไตร่ตรองเกิดขึ้นได้ในขณะที่บุคคลกำลังปฏิบัติงานหรือเผชิญสถานการณ์ (reflection in action) หรือเป็นการพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว (reflection on action) หรือเป็นการคิดเพื่อใช้ปฏิบัติงานในอนาคต (reflection for action) (ราชบัณฑิตยสภา. 2558 : 422-425) การฝึกคิดสะท้อนจึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและพัฒนาศักยภาพทางปัญญาที่ส่งผลให้มีการปฏิบัติการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพิมล ขอผล. 2558 : 1)

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 30 กำหนดให้ครูจะต้องสามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยใช้การวิจัย เช่นเดียวกับที่หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต 5 ปี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่เน้นความสามารถด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ต้องฝึกฝนให้มีความรู้ มีความสามารถก่อนเข้าสู่อาชีพ และเป็นไปตามมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครูของคุรุสภา นอกจากนี้วิจัยในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งของคะแนนการประเมินผลการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา (วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย. 2559 : 12-13) แต่การแก้ปัญหาในห้องเรียนผู้สอนต้องคิดค้นไตร่ตรองถึงกระบวนการเรียนการสอนของตนเอง ตรวจสอบ และทบทวนสิ่งที่พบเกี่ยวกับปัญหาในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนต้องปฏิบัติการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนว่า ต้องอาศัยกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) และการคิดสะท้อน (Reflect Thinking) ของผู้สอนอย่างต่อเนื่อง

การคิดสะท้อน (reflective thinking) ในประเทศไทยพบว่ามีการใช้คำนี้ในภาษาไทย 3 คำ คือ “การคิดไตร่ตรอง” พบมากในงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา เช่น นันทกาญจน์ ชินประห์ษฐ์ (2553) การคิดสะท้อน เช่น วิษณุ ทรัพย์สมบัติ (2549) และเยาวนารถ โพธิ์มี (2553) และคำว่า การสะท้อนคิด ซึ่งพบทั้งงานวิจัย

ระดับบัณฑิตศึกษาและเอกสารทางวิชาการ เช่น ลำพอง กลมกุล (2554) กรรณิกา วิชัยเนตร (2557) เป็นต้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำตามพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา ฉบับปี พุทธศักราช 2558 ที่ใช้อย่างน่าเชื่อถือว่า “การคิดสะท้อน” ในความหมายของ Reflective Thinking ซึ่งการคิดสะท้อน (reflective thinking) หมายถึง การคิดเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ และการกระทำของตนเองและผู้อื่น ในสถานการณ์และบริบทต่าง ๆ โดยมีการย้อนคิด วิเคราะห์ พิจารณา ถึงเหตุผล ความรู้ ความเชื่อ หลักฐานและผลที่เกิดขึ้น ความเหมาะสมกับบริบท การคิดสะท้อน หรือการคิด ไตร่ตรองเกิดขึ้นได้ในขณะที่บุคคลกำลังปฏิบัติงาน หรือเผชิญสถานการณ์ (reflection in action) หรือ เป็นการพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว (reflection on action) หรือเป็นการคิดเพื่อใช้ปฏิบัติงานในอนาคต (reflection for action)

จอห์น ดิวอี้ (ราชบัณฑิตยสภา. 2558 : 422-425) คือผู้ที่นำการศึกษาทั้งหลายยกย่องให้เป็นต้นคิด ของเรื่องการคิดไตร่ตรอง ซึ่งโดยเฉพาะในเรื่องการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (Critical reflection) ซึ่งเป็นการ เปลี่ยนมุมมองทางการศึกษาจากที่เคยมองการศึกษาในลักษณะความเป็นกลาง มาเป็นการศึกษาที่ทำหน้าที่ เชื่อมโยงชีวิตกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม คุณธรรม และการเมือง สถานศึกษาไม่ได้มีหน้าที่เพียงรับหรือ ถ่ายทอดความรู้ที่เรียนต่อ ๆ กันมา แต่จะต้องทำหน้าที่พิจารณาและวิพากษ์ความเหมาะสมกับบริบทของ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรมด้วย โดยทั่วไปการคิดตามพจนานุกรมศัพท์ ศึกษา ศาสตร์ร่วมสมัยของราชบัณฑิตยสภา ฉบับปี พุทธศักราช 2558 แบ่งเป็น 4 ระดับ

ระดับที่ 1 การคิดตามความเคยชิน (habitual action) กล่าวคือ เมื่อบุคคลประสบปัญหา ก็มักจะคิด และใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ ที่ตนเคยใช้มาก่อน เป็นการคิดการปฏิบัติที่เป็นไปอย่างอัตโนมัติตาม ความเคยชิน หรือประสบการณ์เดิม

ระดับที่ 2 การคิดจากความเข้าใจ (understanding) คือ เมื่อประสบปัญหา บุคคลจะพยายามนำ ความรู้ ความเข้าใจที่ตนมีมาใช้ในการสร้างความเข้าใจปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหา

ระดับที่ 3 การคิดไตร่ตรอง หรือการคิดสะท้อน (reflection) คือ เมื่อเกิดปัญหา บุคคลจะมีการคิด พิจารณาในเรื่องปัญหานั้น ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ โดยการมองย้อนกลับไปในเรื่องที่ได้กระทำและคิดพิจารณา ทบทวนถึงเหตุและผล ความคิด ความเชื่อ และหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งความเหมาะสมกับบริบทและ ผลที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อันจะส่งผลให้เกิดความรู้ ความคิดและแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา

ระดับที่ 4 การคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (critical reflection) คือ การคิดไตร่ตรองที่มีการพิจารณา ตรวจสอบหาเหตุผลทางด้านคุณธรรม จริยธรรมในประเด็นต่าง ๆ ทางด้านสังคม กฎหมาย การเมือง วัฒนธรรม บริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

### ขั้นตอนการคิดสะท้อน

วงจรการคิดสะท้อนตามแนวทางของ Gibbs (1988 : อ้างถึงใน สุพิมล ขอผล. 2558 : 5) คือ Gibbs reflective cycle เป็นการคิดสะท้อนประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ

1. การบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการให้ผู้อื่นทราบ

2. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน โดยการคิดสะท้อนจากการสังเกตความรู้สึกและการรับรู้ ว่ารู้สึกอย่างไร หรือคิดอย่างไรต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

3. การประเมินวิเคราะห์ประสบการณ์ว่า มีความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในทางบวกหรือทางลบอย่างไร ตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทำอะไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4. วิเคราะห์สถานการณ์ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น มีการอ้างอิงและเชื่อมโยงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ หรือข้อคิด และวิธีแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลประกอบ หรือวิธีป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ซ้ำขึ้นอีก

6. การวางแผนเพื่อนำไปใช้หากเกิดสถานการณ์ซ้ำ เป็นการบอกแผนการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ต้องการรู้อะไรเพิ่มเติม และจะทำอะไรเพิ่มเติม

### ทฤษฎีรูปแบบการเรียนรู้ของ Honey และ Mumford

Honey และ Mumford (1992 : 1-6 อ้างถึงใน เสาวภา วิชาดี. 2554) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์เนื่องจากการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานแต่มีความสำคัญยิ่งต่อการแสวงหาความรู้ ถ้าหากผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เรียนจะไม่สามารถแสวงหาความรู้หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และอาจจะทำผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในที่สุดก็จะไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงมีความสำคัญมากที่สุดในบรรดาทักษะการดำรงชีวิต เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากการกระทำล้วนเป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ จากแนวคิดดังกล่าว Honey และ Mumford ได้กำหนดแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนการสอนตามขั้นตอนต่าง ๆ ในทฤษฎีวงจรการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การได้รับประสบการณ์ (Having an Experience) เป็นขั้นตอนการรับรู้ด้วยการมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม กระบวนการเรียนการสอนต้องทำให้ผู้เรียนมีโอกาสสังเกตไตร่ตรองเพื่อให้เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องเรียนเรื่องที่กำลังเรียน ครูควรให้ผู้เรียนค้นหาคำสัมผัสเชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนเข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ และทักษะจากการเรียนในมุมมองที่ตนเองได้ค้นพบให้เข้ากับสถานการณ์อื่น ๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนประสบการณ์ (Reviewing the Experience) เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับในขั้นตอนแรกว่าประสบการณ์ที่ได้รับมีผลกระทบอย่างไรต่อตนเอง เรื่องที่เรียนเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความรู้สึกและความคิดเห็นของตนอย่างไร กระบวนการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลตามความคิดของแต่ละคน

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปจากประสบการณ์ (Concluding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเชื่อมโยงการรับรู้ข้อมูลในขั้นตอนที่ผ่านมาโดยการดู การเห็น หรือการรับรู้ข้อมูลอย่างไตร่ตรอง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดหรือข้อสรุปที่เป็นหลักการหรือทฤษฎี ถ้าผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักการหรือทฤษฎีก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการปฏิบัติตนในขั้นต่อไป (Planning) เป็นขั้นตอนที่เกิดจากการรับรู้ความคิดรวบยอด แล้วมาสู่การลงมือปฏิบัติ หรือทดลองกระทำตามความคิดของผู้เรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในขั้นตอนนี้จะต้องให้โอกาสผู้เรียนได้เลือกทำงานตามความสนใจและความถนัดของเขา ครูควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกและอธิบายแนวทางการทำงาน หรือให้ตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษารายละเอียดหรือขั้นตอนการทำงานและสามารถพัฒนาเป็นแนวทางตามลักษณะเฉพาะของตนเองต่อไป ผู้สอนควรผสมผสานวิธีการต่าง ๆ และจัดกิจกรรมตลอดจนสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของวงจรการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยทักษะและความรู้ของตนอย่างเต็มที่ ประเมินผลการเรียนมุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเองด้วย

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนหลังการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนหลังใช้กิจกรรมการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน

### วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็นนักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 3 ห้องเรียนเครือข่ายวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย จำนวน 22 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559

การทดลอง ทดลองสอนด้วยแผนกิจกรรมการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน ซึ่งเป็นแผนกิจกรรมการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีรูปแบบการเรียนของ Honey และ Mumford เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนฝึกการเขียนบันทึก (Journal Writing)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน หลังการสอนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ด้านวิจัยในชั้นเรียน เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยในชั้นเรียน เป็นแบบทดสอบอัตนัยแบบปลายเปิด ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาการเขียนเค้าโครงวิจัย ในชั้นเรียน จำนวน 14 ข้อ และประเมินผลงานวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้เป็นแบบประเมินผลงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประเด็นการประเมิน 12 ประเด็นพร้อมเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric Score)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เรียน หลังใช้กิจกรรมการสอนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นด้านความรู้ ความสามารถจัดทำวิจัยในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเขียนบันทึกการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า ผู้วิจัยนำมาจากแบบสอบถามของ เชษฐา แก้วพรม (2556) ที่พัฒนามาจากแบบวัดของ chong (2009) ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับประโยชน์ของการเขียนบันทึกการ

เรียนรู้ จำนวน 10 ข้อ และอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นรายด้าน ด้วยวิธีการของครอนบาค ได้เท่ากับ .91 และ .89 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการคิดสะท้อนเป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า ผู้วิจัยนำมาจากแบบประเมินของ เชษฐา แก้วพรม (2556) ที่แปลและพัฒนาจากแบบวัดของ Sobral (2005) มีข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 14 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จากคะแนน 1-4 ได้แก่ ไม่เคยทำ ทำนาน ๆ ครั้ง ทำบ่อย ๆ และทำเป็นประจำ หาค่าความเชื่อมั่นโดยรวมด้วยวิธีการของครอนบาค ได้เท่ากับ .86 และแบบสอบถามการคิดสะท้อนเป็นแบบสอบถามปลายเปิด คำถามสร้างตามแนวทางการคิดสะท้อนของ Gibbs

### ขั้นตอนการทดลอง

1. ผู้สอนชี้แจงแนวทางการสอน พร้อมแนะนำกิจกรรมการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการสอนเอง ซึ่งในระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนเมื่อสิ้นสุดเนื้อหาแต่ละครั้งจะให้ผู้เรียนบันทึกความรู้ที่ได้ และคิดสะท้อนวิธีการเรียน การทำงานของตนเอง กำหนดใช้เวลากิจกรรมการเรียนการสอน 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง โดยแบ่งออกเป็นทดลองใช้แผนการสอนกับกลุ่มเป้าหมาย 18 ชั่วโมง และจำนวน 3 ชั่วโมงใช้ในการประเมินความคิดเห็น
3. เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเรื่องวิจัยในชั้นเรียนครบแล้ว ดำเนินการทดสอบความรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน สอบถามความคิดเห็น และให้เขียนบรรยาย
4. ตรวจให้คะแนนการเขียนเค้าโครงวิจัยในชั้นเรียน ผลงานวิจัยในชั้นเรียน นำคะแนนที่ได้รวมกัน คำนวณค่าร้อยละของจำนวนผู้เรียนที่ผ่านเกณฑ์ โดยใช้สถิติร้อยละและ คะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
5. วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนหลังใช้กิจกรรมการสอน เกี่ยวกับความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน พฤติกรรมการคิดสะท้อน ความคิดเห็นต่อการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ด้วยร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ระดับการคิดสะท้อนจากเขียนบรรยาย โดยเทียบกับเกณฑ์ระดับการคิดสะท้อนตามแนวทางของ Gibbs ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน (Gibbs : 1988 : อ้างถึงใน สุพิมล ขอผล. 2558 : 5)

### ผลการวิจัย

1. ความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนหลังการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน ผู้เรียนร้อยละ 90.91 ผ่านเกณฑ์
2. ความคิดเห็นของผู้เรียนหลังใช้กิจกรรมการสอน
  - 2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ก่อนการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนผู้เรียนร้อยละ 90.91 เห็นว่า ความสามารถน้อยที่สุด หลังการสอนผู้เรียนร้อยละ 77.27 เห็นว่า มีความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนระดับมาก

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมความคิดสะท้อนหลังการเรียน พบว่า ผู้เรียนทำเป็นประจำ เรื่อง คิดทบทวนว่ากำลังเรียนอะไรและเรียนเพื่ออะไร ( $X=3.55$ ) รองลงมา คือ ทบทวนเนื้อหาและสร้างข้อสรุปเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น ( $X= 3.51$ ) ทบทวนว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เรียนรู้อย่างไร ( $X=3.50$ ) ทบทวนและเชื่อมโยงความรู้แต่ละวิชาเข้าหากัน ( $X=3.50$ ) ตามลำดับ ผู้เรียนทำบ่อย ๆ เรื่อง ทบทวนเนื้อหาที่เคยเรียนไปแล้ว คิดไตร่ตรองว่าสิ่งที่กำลังเรียนมีคุณค่าต่อฉันอย่างไร ( $X=3.45$ ) คิดเปรียบเทียบสิ่งที่อยากรู้กับความรู้ที่ได้รับจากรายวิชา ( $X=3.40$ ) พูดคุยกับเพื่อน ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนในแต่ละวัน ( $X=3.20$ ) พยายามปรับตัวให้คุ้นเคยกับรายวิชาที่เรียน ( $X=3.15$ ) การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียน เมื่อพบสถานการณ์ใหม่พยายามที่จะเรียนรู้จากมัน ( $X=3.10$ ) ทบทวนว่าแต่ละวันได้เรียนรู้อะไรบ้าง ( $X=2.95$ ) พยายามค้นหาข้อดีของเหตุการณ์เพื่อการเรียนรู้ ( $X=2.80$ ) ตามลำดับ ผู้เรียนทำนาน ๆ ครั้ง เรื่อง ประเมินผลงานของตนเอง เพื่อการพัฒนาในอนาคต ( $X=2.95$ )

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเขียนบันทึกการเรียนรู้ หลังการเรียน พบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยอย่างยิ่ง เรื่อง การเขียนบันทึกทำให้มีทักษะการตัดสินใจดีขึ้น ( $X=3.55$ ) ทำให้คิดทบทวนประสบการณ์ของตนเอง ทั้งทางบวกและทางลบ ( $X=3.51$ ) ทำให้เข้าใจความคิดความรู้สึกของตนเอง ( $X= 3.50$ ) ทำให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ( $X=3.50$ ) ตามลำดับ ผู้เรียนเห็นด้วยปานกลาง เรื่อง ทำให้ได้ฝึก คิดวิเคราะห์มากขึ้น ทำให้ได้ค้นคว้าและเรียนด้วยตนเองมากขึ้น ( $X=3.45$ ) ทำให้มีโอกาสประยุกต์ทฤษฎีลงสู่การปฏิบัติจริง ( $X=3.40$ ) ทำให้มีทักษะการสื่อสารดีขึ้น ( $X=3.40$ ) ทำให้ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์รอบตัว ( $X=3.10$ ) ด้านอุปสรรคของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ผู้เรียนเห็นด้วยปานกลาง เรื่อง การมีเวลาอันจำกัดทำให้เรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ( $X=3.10$ ) ความไม่คุ้นเคยกับการเขียนบันทึกเป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ ( $X=2.95$ ) การหาประเด็นการเรียนรู้ไม่ได้เป็นอุปสรรคของการเขียนบันทึก ( $X=2.85$ ) คำชี้แจงที่น้อยเกินไปทำให้เขียนบันทึกได้ไม่ดี ( $X=2.80$ ) ผู้เรียนเห็นด้วยน้อย เรื่อง การขาดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทำให้เขียนบันทึกได้ไม่ดี ( $X=2.45$ ) ตามลำดับ

2.4 ด้านระดับการคิดสะท้อน ผู้เรียนส่วนใหญ่มีระดับการคิดสะท้อน ระดับ 2 คือ อธิบายความรู้สึกที่เกิดขึ้น ร้อยละ 85.71

## อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนหลังการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน มีจำนวนผู้เรียนผ่านเกณฑ์สูงถึงร้อยละ 90.91 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ McMillan JH & Hearn J (2009 อ้างถึงใน ศรีธนา โฆสิตะมงคล. 2556) ที่พบว่า การคิดสะท้อนเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการจูงใจนักศึกษาให้เข้าใจในบทเรียนประสบความสำเร็จในระดับที่สูงกว่าที่คาด ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ที่อยู่นอกเหนือความคาดหวังของผู้สอน ทำให้ผลลัพธ์จากการเรียนรู้มักจะสูงกว่าสิ่งที่ผู้สอนต้องการป้อนให้นักศึกษาเสมอ และมีข้อมูลสนับสนุนจาก กรรณิกา วิชัยเนตร (2557) ที่กล่าวว่า การคิดสะท้อนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลรูปแบบหนึ่ง ที่ผ่านการวิจัยอย่างกว้างขวาง สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผ่านการย้อนกลับมามองตนเองของผู้เรียน เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถประเมินตนเอง คิดพิจารณาหาข้อบกพร่องตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่ง

ขึ้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ (2559 : 25) ที่พบว่า การให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ขอดนออกมาและหาวิธีตอบปัญหาด้วยตนเองได้สร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่ผู้เรียน พร้อมทั้งจะใช้เหตุผล มาอธิบายโต้แย้งกับความคิดเห็นที่แตกต่างและยอมรับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดถึงความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนที่ศึกษาครั้งนี้

### ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมการสอนที่เน้นการคิดสะท้อน เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งเสริมทักษะการคิดระดับสูงแก่ผู้เรียน
2. การใช้เทคนิคการเขียนบันทึก (Journal Writing) ผู้สอนควรมีการชี้แจง ทำความเข้าใจรายละเอียด ก่อนสอน ชี้แนะวิธีการหาประเด็นการเรียนรู้และให้เวลาสำหรับการเขียนบันทึกอย่างเพียงพอ
3. ควรมีการศึกษาระดับการคิดสะท้อนเป็นระยะๆ ของผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาความสามารถ ในการคิดให้มีระดับสูงขึ้น

### บรรณานุกรม

- กรรณิกา วิชัยเนตร. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2557) “การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาล พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล” *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6 (2) หน้า 190-198.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา,สำนักงาน. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/ratchakitchaTQF.pdf> (5 มิถุนายน 2559)
- เชษฐา แก้วพรม. (มีนาคม – สิงหาคม 2556). การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียน บันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ, *วารสารวิทยาลัยพยาบาล พระปกเกล้า*. 24 (2) หน้า 12-20.
- นันทกาญจน์ ชินประห์รัฐ. (2553). *การพัฒนาโปรแกรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริม การคิดไตร่ตรองของนิสิตครูระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ: การทดลองแบบพหุกรณีศึกษา*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ. (2559) “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนสวัสดิการสังคมของ นักสังคมสงเคราะห์ (SW4243)” *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 11 (22) 25.
- เยาวนารณ โพธิ์มี. (2553). *ผลของโปรแกรมส่งเสริมทักษะการคิด โดยใช้ข่าวและเหตุการณ์สำคัญ ในชีวิตประจำวัน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีต่อความสามารถใน การคิดสะท้อน ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://tnrr.in.th/2558/?page=resultsearch&recordid=227466> (18 มิถุนายน 2559)

- ราชบัณฑิตยสภา. (2558). **พจนานุกรมฉบับศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : เจียฮั่ว.
- ลำพอง กลมกุล. (2554). **อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการปฏิบัติการวิจัย  
ในชั้นเรียน : การวิจัยผสมผสานวิธี**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย.
- วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย. (2559). **คู่มือปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต  
(5 ปี)**. อัดสำเนา.
- วิชญ์ ทรัพย์สมบัติ. (2549). **การพัฒนาวัฒนธรรมการประเมินการเรียนการสอนของครู: การฝึกอบรม  
โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้วยการสร้างเครือข่ายและการคิดสะท้อนนิมิต**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร  
ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัณยา โสสิตะมงคล. (2556). **“การจัดการความรู้” ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหิดล [ออนไลน์]** แหล่งที่มา: [http://www.ns.mahidol.ac.th/english/th/  
departments/MN/th/km/56/km\\_reflection.html](http://www.ns.mahidol.ac.th/english/th/departments/MN/th/km/56/km_reflection.html) (2 กันยายน 2559)
- สุพิมล ขอผล. (2558). **การใช้รูปแบบ Reflect Thinking ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา  
ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา [www.bcnc.ac.th/bcnc60/  
kmbcnc.ac.th/km/kanrchai.docx](http://www.bcnc.ac.th/bcnc60/kmbcnc.ac.th/km/kanrchai.docx) (12 กันยายน 2559)
- เสาวภา วิชาดี. (2554). **“รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนในมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์”  
วารสารนักบริหาร, 31 (1), 175-180**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: [http://www.bu.ac.th/  
knowledgecenter/executive\\_journal/jan\\_mar\\_11/pdf/aw24.pdf](http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw24.pdf). (25 มีนาคม 2559)